

Natalia N. Gonchar,

Candidate of Philological Sciences, lecturer at the Chair of General Linguistics and Slavonic Languages,
Izmail State University of Humanities; Izmail, Ukraine;
e-mail: nat.gonchar1974@yandex.ua

WEDDING CEREMONY LEXIS IN THE BULGARIAN DIALECTS OF THE UKRAINIAN DANUBE REGION

Summary. The article describes the structure and main stages of the wedding ceremony, held in Bulgarian villages of the Ukrainian Danube region. The main attention is paid to the description of the components of the wedding ceremony, ritual acts, actions, officials and wedding treats. The article systematizes terminological lexis of this rite in the Bulgarian dialects. The author summarizes lexical-semantic and thematic groups, indicating artifacts of Bulgarian culture and defines the regional and locally-specific features of the terminological system of a Bulgarian wedding. The diagnostic elements reflecting the cultural identity of the Bulgarian continuum in the Odessa region are highlighted. In the stock of wedding vocabulary there are marked borrowed lexemes from Ukrainian, Russian and Gagauz, which penetrated the Bulgarian dialects as a result of long-term coexistence in a multiethnic and multilingual environment. The common patterns and dynamics are identified in the wedding ceremonies of the Bulgarian villages in the Danube Region.

Key words: wedding ceremony, terminological system, ritual vocabulary, wedding.

Стаття отримано 20.11.2013 р.

УДК 811.161.2'282.2(478)

ІГНАТЕНКО Діана Анатоліївна,

аспірант кафедри української мови Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова;
Одеса, Україна;
e-mail: diana.ignatenko@mail.ru; тел.: +38(048)746-56-97

ДИНАМІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРКАХ ПІВНОЧІ МОЛДОВИ: ЛЕКСИКА ЖИТЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Анотація. У статті проаналізовано динамічні процеси, що відбуваються в українських говірках на півночі Молдови. Указана територія презентує неабиякий науковий інтерес через історичне проживання на ній етнічних українців в умовах іноетнічного оточення. Українська діаспора, відірвана від джерел української літературної мови, не тільки зберегла рідну мову у певній консервації, але й набула впливу інших мов, зокрема румунської, молдовської, російської, що виявилось в численних мовних інтерференціях. Найбільшого впливу зазнала побутова лексика щоденного використання. Тому у статті розглянуто тематичну групу лексики житлового комплексу, у межах якої визначено диференціацію окремих номінацій у мовленні діалектоспів різних вікових груп, простежено зміну семантики деяких лексем, проаналізовано функціонування лексем східнороманського та слов'янського походження. Доведено, що досліджені вияви динаміки зумовлено як лінгвальними, так і позалінгвальними чинниками, серед яких чільними є міжмовні контакти з румуномовним та російськомовним населенням, розвиток матеріальної культури, зменшеність кількості населення старшого віку.

Ключові слова: українська діалектологія, говірка, тематична група лексики, лексема, сема, динамічні процеси, північ Молдови.

На сучасному етапі розвитку українського мовознавства першочерговим залишається вивчення української мови на всіх структурних рівнях, зокрема увагу дослідників привертають динамічні процеси, що відбуваються в лексичній як літературній, так і діалектній мові, адже лексичний рівень зазнає найбільших коливань та змін. Причини цього явища у діалектній лексичній системі, за твердженням Г. І. Гримашевич, зумовлені лінгвальними та позалінгвальними чинниками, серед яких: архаїзація лексем у зв'язку зі зникненням реалій, які вони позначали; міжмовні та міждіалектні контакти; міграційні процеси; проникнення в діалектну мову літературних елементів; розвиток матеріальної культури, народного господарства; модернізація промисловості; зникнення з ужитку реалій, що закономірно призводить до зникнення лексем на їх позначення або перенесення назв на інші предмети; відхід у небуття населення старшого віку та ін. [2, с. 141]. На думку П. Ю. Гриценка, «при всій очевидності змін у словниковому складі мови лексична система зберігає такі архаїчні риси, які часто несуть більшу інформацію, ніж релікти інших структурних рівнів» [3, с. 3]. Така детермінація характеризує функціонування українських говірок на території Республіки Молдова, адже «українці Молдови, на відміну від українців України, представляють одну з етносоціальних меншин, що історично проживала в умовах іноетнічного оточення, відірвана від джерел української літературної мови, в силу чого деякі лінгвістичні та традиційно-побутові риси, якими характеризується українське населення Молдови, більш законсервовані, ніж у самій Україні» [7, с. 87].

Місцеве українське населення зберегло рідну українську мову в тих діалектних формах, які функціонували на території сучасної Молдови з давніх-давен чи були привнесені українцями-переселенцями впродовж XIV—XX ст. Це — усна говірка зі значною російською та східнороманською інтерференціями на лексичному і синтаксичному рівнях. П. Ю. Гриценко називає такий тип мовного середовища «універсальною лінгвістичною лабораторією, складним, строкатим континуумом, де функціонують типо-

логічно різні говірки та літературні мови» [4, с. 3]. Українські говірки у Молдові є багатим матеріалом для діалектологічних досліджень, тому що містять чимало архаїчних (реліктових) мовних явищ, цінних для дослідників. Це зумовлює доцільність та актуальність теми нашого дослідження.

На жаль, на сьогоднішній день у Молдові не запроваджено системного вивчення українських говірок, проте українство Молдови досліджували В. С. Зеленчук, Р. Я. Удлер, В. П. Степанов, В. Г. Кожухар, К. С. Кожухар, В. Д. Панько, О. А. Романчук, І. В. Гороф'янюк, О. М. Харчишин, Н. А. Пас-тук. Так, К. С. Кожухар зазначає, що українські говірки, які побутують на теренах нашої країни, за своїми фонетичними, морфологічними, лексичними та синтаксичними особливостями належать до двох нарід української мови: південно-західного і південно-східного. В українських говірках півночі Молдови наявні риси карпатських, наддністрянських, волинських, подільських говорів [5, с. 91].

Метою дослідження є аналіз лексики житлового комплексу та її внутрішніх процесів в українських говірках у селах півночі Молдови. Відповідно до поставленої мети наші завдання: виокремити тематичну групу лексики (ТГЛ) житлового комплексу та лексико-семантичних груп у її межах; простежити динаміку побутової лексики зазначеної тематичної групи у діалектному мовленні інформаторів різних вікових груп.

Уперше в українському мовознавстві вияви динаміки й статички, тенденції і явища українського діалектного мовлення дослідила Л. М. Коць-Григорчук, увівши поняття «горизонт лінгвістичного дослідження» [1, с. 154]. Динамічні процеси в українському діалектному мовленні вивчали К. Д. Глуховцева (східнословобжанські говірки), О. М. Костів (говірки південно-західного нарідчя української мови на матеріалі II-го тому «Атласу української мови»), В. М. Михайленко (середньонадніпряньсько-поліське діалектне суміжжя), Г. І. Мартинова (середньонадніпряньський говір), Ю. В. Абрамян (східнословобжанські говірки), М. О. Волошинова (східнословобжанські говірки) та ін.

У процесі дослідження динаміки української діалектної лексики в компаративному аспекті виокремилися два підходи: 1) використання діалектних матеріалів, зібраних у різні часи; 2) дослідження діалектного мовлення різних вікових груп (діалектоносії старшого, середнього та молодшого покоління), тобто виявлення динамічних змін у синхронному вимірі.

Основними ознаками динамічного характеру мови, на думку О. М. Костів, є вияви відношень «центр — периферія» та варіантність. Центр, тобто ядро діалектного явища, — це місце виникнення та максимальної концентрації відповідної діалектної риси, яка реалізується найпоширеніше (в усіх позиціях слова, у мовленні старшого, молодшого та середнього поколінь, причому паралельні структури відсутні). Периферія лінгвістичного ареалу — місце, де виникають тенденції, існують паралельні структури (часто в одному населеному пункті, у мовленні однієї людини), а також диференціація в мовленні різних поколінь (старше покоління вживає давнішу структуру, у мовленні молодшого внаслідок впливу літературної мови або іншої діалектної системи, контактів з різними мовами побутує нова форма) [6, с. 118].

Джерельною базою дослідження послужили власні записи живого мовлення, здійснені у північних районах Молдови: Бельцькому, Глодяньському, Ришканському, Синжерейському, Фалештському, Окницькому, Бричанському.

Зібраний матеріал дає підстави виділити в тематичній групі лексики житлового комплексу низку лексико-семантичних груп (далі — ЛСГ): «Найменування житлово-господарського комплексу», «Елементи будівництва», «Найменування приміщень у сільській споруді», «Найменування опалювальних споруд і їх частин», «Найменування господарських будівель».

Центром ТГЛ житлового комплексу стають лексеми, що виявилися перманентними у вживанні, найбільш стійкими та майже не зазнають змін і вживані інформантами всіх вікових груп. Так, семема 'сільськогосподарська виробнича одиниця із знаряддями і засобами, з ділянкою землі, худобою' в усіх обстежених районах представлена лексевою *ха'з'айство*, наприклад: *у 'кожного је ха'з'айство/у'с'і на 'своу ха'з'айств'і* (П., від Коломієць Г. В., 1930 р. н.); семема 'селянський житловий будинок' презентується лексевою *хата*: *ми 'зразу жили в мамин'і хат'і/потом у'же 'строїлис'* (Берл., від Бурлаки М. І., 1935 р. н.), рідше *дом*: *я тут по'строїл'і/третій дом на ву'лов'і* (Н. Ф., від Єсипчука В. Т., 1934 р. н.). Одними семемами виражені лексеми *фундамент* — 'основа, звичайно підземна, з каменю, бетону, на якій встановлюють будинки, конструкції': *закладают' 'первій раз фундамент, св'ат'а 'место, кла'дут' бутылку с св'аченоју водоју, копійки туд'а ки'дают' на ву'гли/на 'шчаст'а/шоб 'велос'а ха'з'айство* (Стурз., від Панько М. П., 1947 р. н.); *п'іч* — 'мурована з каменю чи цегли споруда для випікання хліба, варіння страв': *йак напал'ила п'іч/поставила туди па'тел'н'і з хл'ібом* (Окт., від Платаш Л. В., 1958 р. н.). Це поняття, які у свідомості слов'ян носять сакральний характер, можливо, цим можна пояснити їх незмінність, неваріативність.

Варіативність та змінні процеси у лексиці житлового комплексу зафіксовано на периферії обстеженого лінгвістичного ареалу. Зокрема, у дослідженій ТГЛ виявлено такі типи змін на лексичному рівні:

1. Архаїзація лексем у зв'язку зі зникненням реалій, які вони позначали. Так, лексема *мар'так*, яка виражає семему 'балка на стелі', у зв'язку з модернізацією побудови житла, з уведенням нових традицій житлового дизайну, поступово зникає з обігу, залишаючись лише в мовленні інформантів старшого покоління: *колис' са'ма марта'ки на 'стел'і ма'стила* (Св., від Губік А. В., 1941 р. н.). У такий спосіб відбувається й архаїзація лексем на позначення будівельних матеріалів. Наприклад, помітна тенденція спаду функціонування назв *со'лома* (усі села), *трошча* (Цамб., Н. Ф.), *око'лот* (Рек., Св., Пом., Поп., Сув.), *стуг* (Григ., Стурз.), *дранка* (Н. Ф., Пом., П.), *драниц'а* (Н. Ф.), *гонта* (Стурз., Берл., Біл.), які колись активно використовували як матеріали для покрівлі хати

(зафіксовано здебільшого у мовленні інформантів старшого та середнього віку), і переваги функціонування назв *шіфер*, *черепиця*, що вживаються інформантами всіх вікових груп в усіх обстежених населених пунктах: *накривали хату шче соломужу/ ни шіфером/ а соломужу* (Сад., від Пироган М. Я. 1935 р. н.); *хату трошчују накривали* (Цамб., від Биковської М. Г. 1925 р. н.); *колис' драницеју покривали хату/ та'ка точка/ з дошок зроблена/ сантиметр'ів с'імде'сят/ зроблена з жални* (Н. Ф., від Баланка В. К. 1929 р. н.). Аналогічні процеси наявні в номінаціях матеріалів, з яких будували хату: лексеми *саман*, *лом'пач* (*лам'пач*), які здебільшого зафіксовано у мовленні інформантів старшого (1925–1940 р. н.) та середнього (1950–1960 р. н.) віку, поступаються більш сучасним *кам'ін*, *к'ірп'ич*, *котелец* (ці лексеми зафіксовані у мовленні інформантів усіх вікових груп): *фундамент робили з лом'пачу/ то'ди не бу'ї кам'ін/ то'ди не знали на камен'ї строїти* (П., від Сирбу М. В. 1940 р. н.)

2. Проникнення в діалектну мову літературних елементів, а саме: лексема *вапно*, що презентує семему мінеральна речовина білого кольору, яку одержують випалюванням вапняку, крейди та інших карбонатних порід [СУМ 1, с. 290]: *б'їлували ст'їни вапном/ син'ки трохи/ шоб ф'їн'ї були* (Рек., від Гриу В. І. 1937 р. н.), вживається поряд з лексемами *ізв'їст* (Ябл., Григ., Цамб.), *ізв'їстка* (Стурз.), *ізв'їстка* (Нат., П., Помп.); лексема *дах* на позначення семему 'верхня частина будівлі, що служить її покриттям; покрівля' [СУМ 1, с. 214] зафіксована водночас з лексемами *п'їд* (Рек., Св., Берл., Біл.), *стр'їха* (Стурз., Берл., Біл.), *к'риша* (Окт.); лексема *журавел* реалізує семему 'довга жердина, приладнана біля колодязя як важіль для витягування води, або й весь пристрій з такою жердиною' [СУМ 2, с. 547], проте більш поширені лексеми *к'ир'ниця*, *к'ир'неца*, *т'ир'неца*, *колод'єц*. Наявні в українських говірках на півночі Молдови елементи української літературної мови вживаються інформантами переважно старшого віку та не становлять питомої лексики.

3. Розвиток семантичної структури. Серед найпоширеніших змін такого типу нами виокремлено:

а) розширення значення через виникнення нової семему відносно існуючої семему, наприклад, виникнення нових семем, репрезентованих лексемами *сарай*, *ко'мора*, *го'род*, *по'дв'їр'їа*, *у'бора*, *п'їднав'єс*, *ко'либа* тощо. Так, лексема *сарай* зафіксована в академічному *Словнику української мови* з єдиним значенням — 'господарське приміщення для зберігання різного майна' [СУМ 9, с. 57]. У досліджених говірках з'являються лексико-семантичні варіанти лексеми *сарай*: 'додаткове приміщення для житла в житловому комплексі, менше, ніж хата': *а ми суб'ї тут у сараї'ов'ї/ пере'їли на зиму/ так і м'їшилиса* (Стурз., від Досана М. Д. 1930 р. н.); 'найменування будівель і приміщень, призначених для тимчасового проживання': *у сараї'чик'ов'ї я т'їл'ки л'їтом, там п'їч/ за'крутки робл'у* (Цамб., від Биковської М. Г. 1925 р. н.); 'приміщення між житловою спорудою та вулицею': *це як в'їранда/ це бу'ї л'єтн'її сараї/ ми тут тримали м'їш'ки/ а полу'чилос' так/ шо хата зараз пу'стује/ а ми тут ж'ївемо* (Н. Ф., від Єсипчука В. Т. 1934 р. н.); 'приміщення для дров; дров'їтня': *др'ова носимо в сараї'чик* (Рек., від Гриу В. І., 1937 р. н.); 'приміщення для утримання домашніх тварин': *сви'ней тримали в сараї'ови* (Сад., від Пироган М. Я., 1935 р. н.); 'приміщення для зберігання сільськогосподарського реманенту та різного майна': *в сараї'чик'ов'ї тримали ло'пати/ сани* (Св., від Губік А. В., 1941 р. н.); *у сараї'ју трим'їємо зер'но/ му'ку* (Поп., від Габур Н. І., 1944 р. н.). Отже, бачимо такий семантичний обсяг лексеми *сарай*: додаткове приміщення для житла → приміщення між камерами житлової споруди та вулицею → приміщення для тимчасового проживання → приміщення для утримання домашніх тварин → приміщення для зберігання реманенту → приміщення для дров.

б) Перенесення семантики внаслідок метафоризації. Так, лексема *горба'ц'їка* в досліджених говірках реалізує семему: 'декоративне оздоблення фронтона приміщення': *горба'ц'їку на хат'ї зроб'їю м'її чулов'їк/ жо'го ўже нема/ красили чи то жовтују/ чи то зеленују/ чи то син'ју краскоју* (Стурз., від Паскал М. О., 1927 р. н.); 'оздоблення на рушниках, вив'язане крючком; мереживо': *ја та'ка масте'риц'їа була/ ја так вс'о в'їв'їзувала/ виши'вала/ горба'ц'їку на рушник'ках сама робила* (Св., від Губік А. В., 1941 р. н.). Оскільки корпус лексеми *горба'ц'їка* вказує на неслов'янське її походження, припускаємо запозичення її зі східнороманських мов. У *Глумачному словнику румунської мови* зазначено лексему *horbotă* із значеннями 'мереживо, гарнітура з тонких благородних тканин для одягу, штор'; 'морозне покриття дерев' [DEX, с. 207]. Етимологічний словник румунської мови фіксує слов'янське походження лексеми *horbotă* від польського *forbot* 'мереживо' [DER, с. 385]. Таким, первинним було значення 'мереживо на тканинах', а в діалектному континуумі відбулося явище метафоризації, тобто перенесення семантики за подібністю.

в) Звуження семантичного значення, що спостерігається переважно при архаїзації лексем, пов'язаній із зникненням певної реалії. Так, лексема *бур'дей*, що в сучасній українській літературній мові має значення 'житло, викопане в землі; землянка' [СУМ 1, с. 257], у досліджених говірках функціонує у цьому значенні у мовленні інформантів старшого покоління, напр.: *колис' мо'ї ро'д'їт'єл'ї то жили у бур'дей'ов'ї/ коли при'їзжали в'їдти/ з го'ри/ з Шер'бинец'ї/ суди на свободу* (Н. Ф., від Баланка В. К. 1929 р. н.); *це та'ка јама/ робили сходи/ в'їкна/ звер'хи накривали зем'л'оју/ так і жили/ пома'лен'ку* (Цамб., від Биковської М. Г. 1925 р. н.). Подалі, через зникнення реалії, звукує семантику з появою номенів на позначення 'спеціально обладнана яма для зберігання продуктів, переважно овочів, з лядою, але без східців; погріб': *у мене на подв'їр'ї бур'дей/ це та'ка як јама/ звер'хи на'крита/ на'сипана/ це та'ке як подвал* (Поп., від Грабчук Л. П., 1951 р. н.); 'яма, викопана на подв'їр'ї, куди насипають картоплю, буряки': *копали на вулиц'ї јаму/ та'к'ї глу'х'ї бур'дей'ї/ клали со'лому на сп'їд/ картошку туд'ї і звер'ха ставили та'к'ї палки/ шоб воздух шо'ї/ і укр'ївали со'ломују/ по'тому зем'л'оју/ а зараз кл'ї'їонкују/ так луч'є храниц'їя св'їкла і*

морква (Стурз., від Панько М. П., 1947 р. н.). Таким чином, спостерігаємо процес звуження семантики: житло → погріб → яма.

4. Варіативність вживання лексем, які реалізують одну семему, у мовленні інформаторів різних вікових груп, наприклад семема 'місце, на якому стоїть хата з господарськими будівлями', виражена такими лексемами: *місто* — *тут по'строїв хату/ на ц'ім м'іст'і* (Н. Ф.); *город* — *оці'шо городи нам да'вали с кол'хоза* (П.); *подв'ір'а* — *на мо'їм подв'ір'і вс'о са'ма робл'у* (У.); *план* — *туд'і де план да'ли/ там і п'ідн'і'мали ха'ти* (Рек.); *участок* — *кожен ма'ї свій участок* (Стурз.); *осад'ба* — *то'ди/ це при ру'мин'ї'ї/ була ру'минс'ка власт'/ мали осад'би/ м'есто дл'а по'строїки ха'т'ї'ї* (Рек.). Лексеми *місто* та *осад'ба* зафіксовані лише у мовленні інформантів старшого віку. Молодь найчастіше вживає назви *план*, *участок*, *подв'ір'а*. Семема 'прибудова до основної будівлі' реалізується в таких лексемах: *подна'в'ес* (Н. Ф.), *клад'аука* (Н. Ф.), *клад'овочка* (Н. Ф.), *шота*, *при'строїка до ха'ти* (Помпа, Сув., Поп.), *скат* (Цамб.), *пошур* (Цамб.). На позначення семени 'неопалювана невелике приміщення в житловому будинку або окрема прибудова біля хати для зберігання їстівних припасів, різних речей' зафіксовано вживання таких номенів: *клад'оука* (Н. Ф.), *клад'овочка* (Н. Ф.), *ан'т'ірик* (Помпа, Сув., Поп., Стурз.), *ко'мора* (Помпа, Сув., Поп., Стурз.), *комна'тушка* (Стурз.), *ган'баник* (Стурз.), *склад'овка* (Рек., Свердлов.)

5. Наявність синонімічних рядів у межах говірки одного села, наприклад у с. Нові Фундури Глодяньського р-ну найменування *ко'лодец'*, *ко'лод'ез*, *кир'ниці'а*, *жура'вел'* вживані на позначення семени 'захищена від обвалів зрубом вузька глибока яма, яка служить для добування води з водоносних шарів землі'; у с. Садове Бельцького р-ну лексеми *лан'цух*, *трос*, *в'їр'овка*, *цеп*, *тросик* виступають синонімами лексико-семантичного варіанта 'канат або ланцюг для витягання відра з водою з криниці'.

6. Наявність чималої кількості східнороманізмів та східнослов'янізмів (росіянізмів) як наслідок міжмовних контактів та мовних інтерференцій. У досліджених говірках зафіксовано молдаванізми та румунізми безпосереднього запозичення, тобто такі, що увійшли до складу українських говірок півночі Молдови зі східнороманських мов у майже незмінному вияві та тотожною семантикою, напр.: *соба* (від сх.-ром. *sobā*) — 'піч', *із'вор* (від сх.-ром. *izvor*) — 'джерело криниці', *кумпена* (від сх.-ром. *cupinā*) — 'журавель колодязя', *ка'руца* (від сх.-ром. *caruță*) — 'віз' тощо; опосередковані запозичення, тобто східнороманізми, які поширилися у сучасних українських говірках півночі Молдови за посередництвом інших мов, напр.: лексема *к'лака* (пор. сх.-ром. *clacā*) — 'одноразова праця гуртом для швидкого виконання великої за обсягом роботи, на яку скликають сусідів, родичів, товаришів (без оплати, а за частування)', хоча і запозичена зі східнороманських мов, проте має слов'янське коріння, наявна у більшості слов'янських мов (серб., хорват., словен., чes. *tlaka*, пол. *łoska*, болг. *тлака*, рос. й укр. *толока*) [ЕСУМ 2, с. 453]. Лексема *ко'либа* (від сх.-ром. *colibā*) у досліджених говірках репрезентує семему 'житло, вкопане в землі; землянка', етимологічний аналіз зазначає грецьке походження та проникнення її в українську та західнослов'янські мови через східнороманське посередництво, куди у свій час прийшла з грецької через східнослов'янські мови [ЕСУМ 2, с. 510].

Значне поширення в українських говірках півночі Молдови росіянізмів віддзеркалює вплив на живе мовлення російської мови, що активно функціонує на території Молдови, наприклад *ка'л'ітка*, *к'їр'ї'чи*, *ко'мната*, *ново'сел'ї'є*, *при'хожа*, *ст'ї'кло*, *подо'юнник* тощо.

Отже, у лінгвістичному ареалі півночі Молдови активно функціонують українські говірки, диференційовані територіально та між віковими групами населення. Дослідження тематичної групи лексики житлового комплексу виявило чимало динамічних процесів, зумовлених лінгвальними та позалінгвальними чинниками, серед яких чільними є міжмовні контакти з молдово-, румуно- та російськомовним населенням, розвиток матеріальної культури, зменшеність кількості населення старшого віку.

Список скорочених назв обстежених населених пунктів

Берл. — с. Берлінці Бричанського р-ну, Біл. — с. Білявинці Бричанського р-ну, Богд. — с. Богданешти Бричанського р-ну, Григ. — с. Григорівка Синжерейського р-ну, Д. — с. Дану Глодяньського р-ну, Ё. — с. Ёгорівка Фалештського р-ну, Наг. — с. Нагоряни Рипканського р-ну, Нат. — с. Наталівка Фалештського р-ну, Н. Ф. — с. Нові Фундури Глодяньського р-ну, Окт. — с. Октябрське Синжерейського р-ну, П. — с. Пояна Єдинецького р-ну, Пом. — с. Помпа Фалештського р-ну, Поп. — с. Попівка Фалештського р-ну, Рек. — с. Режерія Рипканського р-ну, Сад. — с. Садове Бельцького р-ну, Св. — с. Свердловський Рипканського р-ну, Стурз. — с. Стурзовка Глодяньського р-ну, Сув. — с. Суворовка Фалештського р-ну, Т. — Тецкани Бричанського р-ну, У. — с. Унгри Окницького р-ну, Цамб. — с. Цамбула Синжерейського р-ну, Ябл. — с. Яблони Глодяньського р-ну.

Література

1. Григорчук Л. М. Горизонт лінгвістичного дослідження / Л. М. Григорчук // Українська історична та діалектна лексика. — К.: Наукова думка, 1995. — Вип. 2. — С. 154–168.
2. Гримашевич Г. І. Динамічні процеси в побутовій лексиці середньополіських говірок / Г. І. Гримашевич // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. № 1021. Серія: Філологія. — Харків, 2012. — Вип. 66. — С. 139–143.
3. Гриценко П. Ю. Передмова / П. Гриценко // Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н. В. Гуїванюк. — Чернівці: Рута, 2005. — С. 3–4.
4. Гриценко П. Ю. Межір'ччя Дністра і Дунаю у світлі лінгвістичної географії (стан і пріоритети) / П. Ю. Гриценко // Науковий вісник Ізмаїльського ДГУ. — Ізмаїл, 2006. — Вип. 21. — С. 3–16.
5. Кожухар К. С. Українські говірки в Республіці Молдова (загальна характеристика фонетичної системи) / К. С. Кожухар // Українці Молдови. Історія і сучасність. — Кішинів, 2008. — С. 89–108.
6. Костів О. Вияви динаміки в Атласі української мови / О. Костів // Вісник Львівського університету. — 2008. — № 46. — С. 115–120.

7. Степанов В. Этносоциальные ценности украинцев в современной Молдове (по материалам этносоциологических исследований) / В. Степанов // Матеріали Міжнар. наукової конференції «Українці в Молдові, молдовани в Україні: етносоціальні процеси». — Кишинів, 2008. — С. 87–96.

* * *

ЕСУМ — *Етимологічний словник української мови* : в 7 т. — К. : Наукова думка, 1982–2012.

СУМ — *Словник української мови* : в 11 т. — К. : Наукова думка, 1970–1980.

DER — *Dicționarul etimologic român* / Alexandru Ciorănescu. — Tenerife : Universidad de la Laguna, 1958–1966.

DEX — *Dicționar explicativ al limbii române*. — Ediția a II-a. — București : Univers enciclopedic, 1998. — 1194 p.

References

1. Grygorchuk L. M. Goryzont lingvistycznego doslidzhennya / L. M. Grygorchuk // *Ukrains'ka istorychna ta dialektna leksyka*. — K. : Naukova dumka, 1995. — Vyp. 2. — S. 154–168.

2. Grymashevych G. I. Dynamichni protsesy v pobutoviy leksytsi seredn'opolis'kykh govirok / G. I. Grymashevych // *Visnyk Kharkivs'kogo natsionalnogo universytetu im. V. N. Karazina*. № 1021. Ser.: Filologiya. — Kharkiv, 2012. — Vyp. 66. — S. 139–143.

3. Grytsenko P. Yu. Peredmova / P. Grytsenko // *Slovnnyk bukovyns'kykh govirok / za zag. red. N. V. Guyvanyuk*. — Chernivtsi : Ruta, 2005. — S. 3–4.

4. Grytsenko P. Yu. Mezhyrichchya Dnistra i Dunayu u svitli lingvistychnoi geografii (stan i priorityty) / P. Yu. Grytsenko // *Naukovyi visnyk Izmail's'kogo DGU*. — Izmail, 2006. — Vyp. 21. — S. 3–16.

5. Kozhukhar K. S. Ukrains'ki govorky v Respublitsi Moldova (zagal'na kharakterystyka fonetychnoi systemy) / K. S. Kozhukhar // *Ukrainsi Moldovy. Istoriya i suchasnist'*. — Kyshyniv, 2008. — S. 89–108.

6. Kostiv O. Vyyavy dynamiky v Atlasi ukrains'koi movy / O. Kostiv // *Visnyk Lvivs'kogo universytetu*. — 2008. — № 46. — S. 115–120.

7. Stepanov V. Etnosotsialnye tssenosti ukraintsev v sovremennoy Moldove (po materialam etnosotsiologicheskikh issledovaniy) / V. Stepanov // *Materialy Mizhnar. naukovoi konferentsii «Ukrainsi v Moldovi, moldovany v Ukraini: etnosotsialni protsesy»*. — Kyshyniv, 2008. — S. 87–96.

* * *

ЕСУМ — *Етимологічний словник української мови* : в 7 т. — К. : Наукова думка, 1982–2012.

СУМ — *Словник української мови* : в 11 т. — К. : Наукова думка, 1970–1980.

DER — *Dicționarul etimologic român* / Alexandru Ciorănescu. — Tenerife : Universidad de la Laguna, 1958–1966.

DEX — *Dicționar explicativ al limbii române*. — Ediția a II-a. — București : Univers enciclopedic, 1998. — 1194 p.

Игнатенко Диана Анатольевна,

аспирант кафедры украинского языка Одесского национального университета имени И. И. Мечникова; Одесса, Украина; e-mail: diana.ignatenko@mail.ru; тел.: +38(048)746-56-97

ДИНАМИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В УКРАИНСКИХ ГОВОРАХ НА СЕВЕРЕ МОЛДОВЫ: ЛЕКСИКА ЖИЛОГО КОМПЛЕКСА

Аннотация. В статье проанализированы динамические процессы, которые происходят в украинских говорах на севере Молдовы. Указанная территория представляет большой научный интерес из-за исторического проживания на ней этнических украинцев в условиях иноэтнического окружения. Украинская диаспора, отдалённая от источников литературного украинского языка, не только сохранила родной язык в определённой консервации, но и оказалась под влиянием других языков, в частности румынского, молдавского и русского, что проявилось в многочисленных языковых интерференциях. Наибольшее влияние испытала бытовая лексика ежедневного использования. Поэтому в статье рассмотрена тематическая группа лексики жилого комплекса, в пределах которой определена дифференциация отдельных номинаций в речи диалектоносителей разных возрастных групп, описаны результаты изменений семантики некоторых лексем, а также проанализировано функционирование лексем восточнороманского и славянского происхождения. Доказано, что исследованные проявления динамики обусловлены как лингвальными, так и экстралингвальными факторами, среди которых основными являются межъязыковые контакты с румыноязычным и русскоязычным населением, развитие материальной культуры, уменьшение численности населения старшего возраста.

Ключевые слова: украинская диалектология, говор, тематическая группа лексики, лексема, сема, динамические процессы, север Молдовы.

Diana A. Ignatenko,

postgraduate student of the Ukrainian Language Department of Odessa I. I. Mechnikov national university; Odessa, Ukraine; e-mail: diana.ignatenko@mail.ru; тел.: +38(048)746-56-97

DYNAMICS OF RESIDENTIAL COMPLEX NAMES IN UKRAINIAN DIALECTS IN THE NORTH OF MOLDOVA

Summary. The article analyzes the dynamic processes that occur in the Ukrainian dialects in northern Moldova. These areas present a great scientific interest because of the historic residence there of the ethnic Ukrainians in the conditions of a different ethnic environment. Ukrainian diaspora, distant from the sources of the literary Ukrainian language, has not only retained their native language in a certain conservation, but is also influenced by other cultures and languages, including Romanian and Russian, which has been manifested in numerous language interference. The household vocabulary of daily use experienced the greatest impact. Therefore, this article discusses the thematic group of residential complex vocabulary and marks the differentiation of individual nominations in the speech of dialect-informants from different age groups. It describes changes of some lexemes semantics, and also analyzes the functioning of lexemes of Romanian and Russian origin. It is proved that the investigated manifestations of dynamics are caused by both lingual and non-lingual factors, among which the main factors are interlingual contacts with the Romanian and Russian-speaking population, the development of material culture, the decrease in the number of older people.

Key words: Ukrainian dialectology, dialect, thematic group of vocabulary, lexeme, seme, dynamic processes, the north of Moldova.

Стаття отримано 17.11.2013 р.